

III. Keresleti tényezők

A magyar gazdaság növekedése számottevően gyorsult 1999 harmadik negyedévében és így – becsléseink szerint – 4,5%-kal bővült az előző év hasonló időszakához viszonyítva. A növekedés gyorsulása úgy ment végbe, hogy a belföldi felhasználás hozzájárulása a GDP növekedéséhez tovább mérséklődött, a nemzeti számlák szerinti nettó export viszont hosszabb idő után újra pozitívan járult hozzá a GDP bővüléséhez.

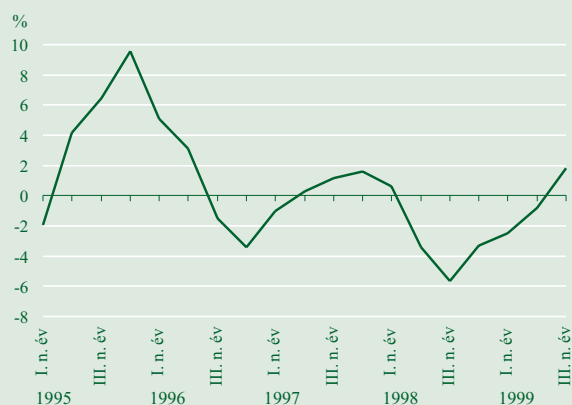
A belföldi felhasználáson belül a fogyasztási kiadások szerepe a GDP bővülésében az elmúlt két negyedévhez képest kissé erősödött. A lakosság rendelkezésre álló jövedelmének növekedési üteme az előző negyedévhez hasonlóan a harmadik negyedévben sem érte el a fogyasztás bővülési dinamikáját (5,3%), sőt a közöttük lévő elnyílás még erőteljesebbé vált. Az infláció gyorsulását és a jövedelemnövekedés ütemének mérséklődését feltehetően átmenetinek tekintik a háztartások, és optimális fogyasztási pályájukat a hosszú távú jövedelem tendenciájának megfelelően alakítják ki, a rövid távú ingadozások hatása minimális.

A harmadik negyedévben a belföldi felhasználás másik nagy tétele, a felhalmozás alakulása – három év után először – mérsékelte a gazdasági növekedést. A felhalmozáson belül a beruházások GDP-hez való pozitív hozzájárulása az előző negyedévhez képest kissé mérséklődött. 1999 második negyedévében az előző év végén bizonytalanná vált külpiazi helyzet konszolidálódni kezdett, ami a magánberuházások enyhe gyorsulásával járt együtt. A külpiazi konjunktúra javuló tendenciája a harmadik negyedévben is folytatódott, és a magánszektor beruházásai a rövid bázisú indexek szerint tovább gyorsultak. Ez azonban az éves indexekben nem mutatkozik meg az előző évi magas bázis hatása miatt. A bázishatás és az államháztartási beruházások visszafogottsága miatt a nemzetgazdasági állóeszköz-felhalmozás még az előző negyedévtől is némileg elmaradó ütemben, 4,2%-kal emelkedett a harmadik negyedévben az előző év hasonló időszakához képest.

A felhalmozás másik tételét jelentő készletfelhalmozás és egyéb, nem specifikált felhasználás a harmadik negyedévben mérsékelte a GDP növekedését. Ebben szintén szerepet játszik a magas bázis hatása, mivel 1998 harmadik negyedévében az orosz válság miatt kelekezett külpiazi értékesítési nehézségek a készletek jelentős emelkedésével jártak együtt. 1999 harmadik negyedévében viszont a rendelkezésre álló információk a konjunktúra élénkülését jelzik, a feldolgozóipari értékesítés például a termelést meghaladó mértékben bővült.

A nemzetközi gazdasági környezet a harmadik negyedév során tovább javult. Az eurórégióban a gazdaságok növekedési üteme gyorsult, a CEFTA-országokban erősödtek a recesszió végeire utaló jelek, a FÁK-országokban a termelés és a kereslet új-

A nemzeti számlák szerinti nettó export hozzájárulása a GDP növekedéséhez*

* A GDP százalékában.

A GDP és komponenseinek éves növekedési üteme*
(előző év azonos időszaka = 100)

	év össze- sen	1998				1999		
		I. n. év	II. n. év	III. n. év	IV. n. év	I. n. év	II. n. év	III. n. év
Végso fogyasztás	4,0	2,8	3,8	4,1	5,7	4,3	4,2	4,6
Lakossági fogyasztás	4,3	2,8	4,1	4,4	6,1	4,2	4,5	5,3
Közösségi fogyasztás	2,6	3,2	1,9	2,2	3,0	4,3	1,9	0,7
Bruttó felhalmozás**	18,7	6,7	26,1	30,5	13,0	9,2	5,3	-1,9
Állóeszköz-felhalmozás	11,4	7,0	12,7	18,1	8,2	6,4	6,8	4,2
Belföldi felhasználás összesen	8,1	3,6	9,0	11,1	8,3	5,7	4,5	2,6
Export	16,0	29,0	17,6	12,5	9,5	8,8	8,8	13,1
Import	22,2	25,1	25,5	24,5	16,1	12,9	9,8	9,0
GDP	5,1	4,5	5,1	5,6	5,2	3,3	3,8	4,5

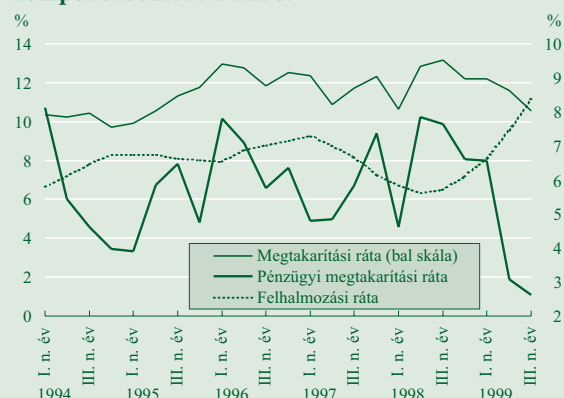
* Az anyagban felhasznált GDP-számítások részben MNB-becslések, amelyek eltérhetnek a KSH hivatalosan publikált adataitól. Negyedéves GDP-számítások Magyarországon nem túl hosszú ideje készülnek, a módszertan folyamatosan változó, fejlődő. A KSH adatai relatíve későn állnak rendelkezésre, ezért az MNB jelenleg saját becsléseit is használja, amelyek konzisztensek az MNB egyes jövedelemtulajdonosok jövedelemhelyzetét bemutató elemzéseivel.

** Tartalmazza a termelési és a felhasználási oldali számítások eredményének különbségét, az ún. statisztikai eltérést is.

A lakossági jövedelem és a fogyasztás reálértékének éves növekedési üteme (változás az előző év azonos időszakához képest)

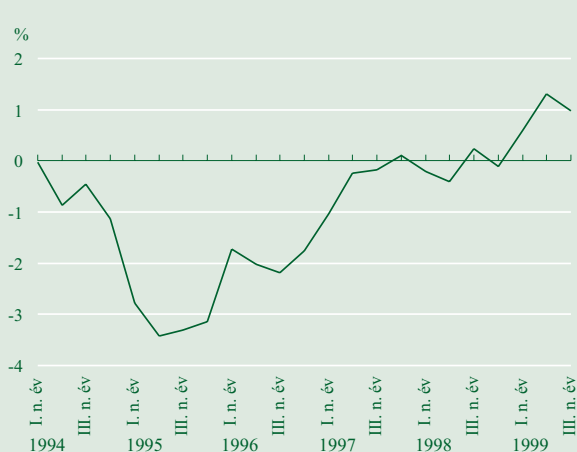
	1998	1999		
		I. n. év	II. n. év	III. n. év
Jövedelem	2,8	4,3	2,4	2,2
Inflációszűrt jövedelem	3,7	6,6	4,0	2,9
Fogyasztás	4,0	4,2	4,5	5,3

A háztartások megtakarítási rátájának és komponenseinek alakulása*

* Szezonálisan igazított adatok az inflációszűrt rendelkezésre álló jövedelem százalékában.

A háztartások nettó hitelfelvétele*

* Szezonálisan igazított adatok az inflációszűrt rendelkezésre álló jövedelem százalékában.

ból növekedésnek indult. A külső kereslet élénkülése megmutatkozott a hazai exportdinamika gyorsulásában is, miközben az import növekedése – részben a belföldi felhasználási szerkezet nemzetgazdasági importigényességet csökkentő hatású változásából adódóan is – relatíve mérsékelt maradt.

1. Lakossági fogyasztás

A háztartások reáljövedelmének növekedési üteme (2,2%) lassulást mutat az első félévhez viszonyítva, noha a nettó munkajövedelmek továbbra is dinamikusabban, közel 4 százalékkal bővültek. Az eltérés részben egyszeri hatásoknak köszönhető, részben az inflációval párhuzamosan mérséklődő tőkejövedelmek eredménye. Ha az infláció csökken, alacsonyabb lesz a lakossági megtakarítások kamatbevételeinek inflációt kompenzáló része is. E torzító hatás kiküszöbölése érdekében a lakossági megtakarítások elemzésénél a korábbiakban is már operacionális kategóriákat használtunk. Az operacionális jövedelmet az összes jövedelemből számíthatjuk a lakossági megtakarítások kamatbevételeinek inflációt kompenzáló részével csökkentve. Ez a tényező ugyanis közgazdasági értelemben nem tekinthető a kamatjövedelem részének, csak a vagyoni infláció miatti értékcsökkenését kompenzálja, ezért levonása indokolt mind a megtakarításokból, mind a jövedelemből. Az infláció elmúlt évi gyors csökkenése miatt az operacionális jövedelem növekedési üteme rendre magasabb volt a korrigálatlan jövedeleménél.

A pénzbeni társadalmi juttatások reálértékén nem érték el az előző év azonos időszakának szintjét, ami mindenekelőtt a tavaly augusztusi – egyszeri – visszamenőleges nyugdíjmelés magas bázisának tulajdonítható. Ezen felül a munkanélküli-ellátásokkal kapcsolatos transzferek is lassabban bővülnek a tavalyi évhez képest. A háztartások valutabevételekhez kapcsolódó jövedelmében is jelentős csökkenést tapasztalhatunk az idei évben. A lakosság részére érkező viszonzatlan átutalásokban történt változás a belföldi jövedelemfolyamatok elemzése alapján nem magyarázható, mivel e jövedelemáramlások mozgatórugói nem tisztázottak, és azt is nehéz megítélni, hogy tartós vagy átmeneti változással állunk-e szemben.

A lakosság esetében a harmadik negyedévben folytatódott az a tavasztól megfigyelhető tendencia, mely szerint a lakossági kiadások növekedési üteme meghaladja a jövedelembővülés dinamikáját. Ez magyarázza a harmadik negyedévben a pénzügyi megtakarítási ráta¹ visszaesését 3,1 százalékról 2,6 százalékra. A pénzügyi megtakarítások csökkenését nem tudta ellensúlyozni a lakossági beruházások továbbra is dinamikus bővülése, így a teljes megtakarítási ráta is mérséklődött az előző negyedévhez képest további 1 százalékponttal, és így már 2,7 százalékponttal maradt el a tavalyi év harmadik negyedévében mért szinttől.

A pénzügyi eszközök összetételét illetően markáns változást tapasztalhatunk a harmadik negyedévben az első félévhez képest, hiszen az elmúlt három hónapban a háztartások a nem pénzügyi megtakarításokat részesítették előnyben a megtakarítási döntéseiknél, ezen belül is az állampapír-vásárlások ját-

¹ Az ebben a részben említésre kerülő megtakarítási ráták mind operacionális kategóriák és szezonálisan igazítottak.

szottak kiemelkedő szerepet. Míg az első hat hónap során az összes megtakarítási tranzakció 52 százaléka bankbetétben, s közel 8 százaléka nem pénzügyi értékpapírban jelent meg, addig a harmadik negyedév során a lakosság megtakarításainak mindössze 25 százalékát helyezte el bankbetétben a 27 százalékot kitevő nem pénzügyi értékpapír-vásárlás mellett. Ez utóbbi befektetések nagy részét állampapírban helyezték el, ami egyrészt magyarázható a részvényportfólió folytatódó leépítésével, valamint a befektetési jegyek iránti kereslet mérséklődésével. Ezt a jelenséget magyarázhatja az az idei évtől érvényes szabályozás, ami a befektetési jegyek után igénybe vehető adókedvezmény mértékét jelentősen csökkentette a korábbiakhoz képest. Mindez párosulhat a közelmúlt tőkepiaci válságainak hatására kialakuló konzervatívabb lakossági befektetési stratégiával, aminek eredményeképpen a tőkepiaci közvetítők szolgáltatásai iránti kereslet bizalmi okokból valamelyest mérséklődött.

A harmadik negyedévben a fogyasztási kiadások további erőteljes bővülésének lehettünk tanúi, ami a fogyasztási hitelek folytatódó növekedésével párosult. Az elkövetkezőkben a lakossági hitelállomány bővülése feltehetően meghatározó tényezője lesz a lakossági nettó megtakarítási pozíció alakulásának, aminek jólétnövelő hatása, valamint a monetáris politika transzmisszióját elősegítő hatása talán már középtávon érzékelhető lesz. A harmadik negyedévben a hitelfelvétel a lakossági jövedelem 1 százalékát tette ki, ami teljes egészében megmagyarázza a megtakarítási ráta hasonló mértékű csökkenését. A nemzetgazdasági egyensúly szempontjából a lakossági pozíció romlása a vállalati szektor megtakarítói pozíciójának látványos javulása mellett ment végbe, tehát az elmúlt időszakban a privát szektor nem veszélyeztette az ország fizetési mérleg céljait.

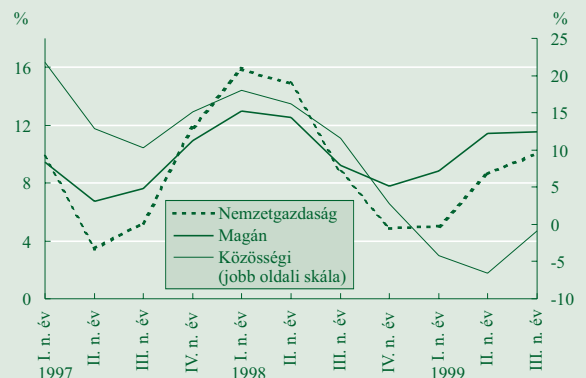
2. Beruházások

2.1. Állóeszköz-beruházások

A beruházások a külpiazi konjunktúra 1998. második félévi romlása után a korábbiaknál lényegesen lassabban bővültek. 1999 második felében a külpiazi értékesítési lehetőségek javulása és a folyamatosan erősödő fogyasztás a gazdasági növekedés gyorsulását indukálja, aminek – reményeink szerint – a beruházások növekedésére is húzóhatást kell gyakorolnia. A nemzetgazdasági beruházások volumenének növekedési üteme a harmadik negyedévben 4,2% körül alakult az előző év azonos időszakához viszonyítva, ami mintegy 2,5 százalékponttal alacsonyabb dinamika az előző két negyedévre vonatkozó adatokhoz képest. Mivel a harmadik negyedévben az év/év indexekben erőteljes bázishatás érvényesül az 1998. harmadik negyedévi kiugró teljesítmények miatt, a beruházások trendjének alakulásáról a szezonálisan kiigazított rövid bázisú indexek pontosabb képet adhatnak. Ezeknek a számításoknak az eredményei alátámasztják a korábbiaknál erőteljesebb beruházási aktivitásra vonatkozó várakozásainkat.

A magánberuházások által dominált ágazatokban a rövid bázisú indexek szerint magas a beruházások növekedése, ami kedvező alapokat teremthet a gazdasági növekedés erősödéséhez. Az előző évi magas bázis hatása miatt azonban az éves indexek-

Az állóeszköz-beruházások alakulása*

* Évesített negyedéves növekedési ütemek.

A nemzetgazdasági beruházások gazdasági ágak szerint

	Mégosz- lás, 1998 összesen	Volumenindexek					
		1998			1999		
		I. félév		III. n. év	I. félév		III. n. év
		I. félév	III. n. év	összesen	I. félév	III. n. év	összesen
Mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat	3,67	98,8	114,6	111,6	106,8	86,6	
Bányászat	0,31	97,2	120,5	107,6	173,5	127,8	
Feldolgozóipar	26,0	118,0	142,9	123,2	111,7	105,6	
Villamosenergia-, gáz-, hő- és vízellátás	7,16	132,4	132,4	117,3	104,7	107,1	
Építőipar	1,86	113,5	157,5	120,2	168,0	92,7	
Anyagi termelés összesen	38,98	117,8	138,4	120,6	113,1	103,7	
Kereskedelem, közúti jármű és közszükségleti cikkek javítása, karbantartása	7,11	108,8	139,2	123,0	118,6	107,6	
Szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás	0,99	126,6	83,5	113,7	103,9	126,3	
Szállítás, rakítás, posta és távközlés	18,85	114,1	100,9	109,7	99,6	113,8	
Pénzügyi tevékenység és kiegészítő szolgáltatásai	3,37	126,6	169,5	147,7	90,1	92,8	
Ingatlanügyletek, bérbeadás, gazdasági tevékenységet segítő szolgáltatás és lakásberuházás	18,01	91,9	82,0	88,0	98,2	101,8	
Anyagi szolgáltatások összesen	48,33	103,9	100,1	103,7	101,2	107,1	
Anyagi termelés összesen + anyagi szolgáltatások összesen	87,32	109,8	115,0	110,6	106,8	105,5	
Közgazgatás, védelem és kötelező társadalombiztosítás	3,58	144,9	124,9	101,9	123,2	101,4	
Oktatás	1,85	94,1	142,3	95,0	134,0	107,2	
Egészségügyi és szociális ellátás	2,51	112,4	140,3	108,1	88,8	84,0	
Egyéb közösségi, társadalmi és személyi szolgáltatás	4,75	105,3	159,8	117,1	94,5	92,8	
Nem anyagi szolgáltatások összesen	12,68	114,2	142,8	107,2	106,1	95,9	
Összesen	100,00	110,6	118,2	111,4	106,6	104,2	

ben ez a tendencia nem tükröződik. A feldolgozóiparban a korábbiakhoz képest relatíve kisebb, 5,6%-os volumennövekedés mutatkozott a harmadik negyedévben az előző év azonos negyedévéhez viszonyítva, de ebben az ágazatban még erőteljesebben érvényesült a bázishatás (1998 III. negyedévében az azt megelőző év azonos időszakához viszonyított volumenindex 42,9% volt). A feldolgozóipari beruházások I–III. negyedévi 9% körüli kumulált volumenindexe nemzetközi összehasonlításban még így is átlag feletti, és a nyugat-európai kedvezőbb konjunktúrális kilátások az év végéig még erősíthetnek ezen a dinamikán.

A kereslet növekedése a piaci szolgáltatások tekintetében is a beruházási aktivitás erősödésével járt együtt. A harmadik negyedévben különösen gyors volt a növekedés a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás, valamint a szállítás, posta, távközlés ágazatokban (26,3%, illetve 13,8% az előző év azonos negyedévéhez viszonyítva).

A magánberuházások által dominált ágazatok közül 1999 harmadik negyedévében visszaesés csak néhány területen mutatkozott az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Az építőiparban az első félév rendkívül magas növekedési üteme után a harmadik negyedévben nem történt volumennövekedés az előző év azonos időszakához képest. Ennek részben keresleti oka van, mivel a lakásépítési munkák volumene lényegesen alacsonyabb volt az előző évi megrendelésekhez képest,² másrészt azonban az építőipar tekintetében is erőteljes bázishatás érvényesült a harmadik negyedévben. Az építőiparban az I–III. negyedév kumulált beruházási teljesítményének volumennövekedése összességében 10% körül alakult.

A mezőgazdaságban jelentős, 13%-os visszaesés mutatkozott a harmadik negyedévben, és a beruházások volumene az I–III. negyedévben összességében sem érte el az előző év azonos időszakában mért szintet. Az ágazatot olyan jövedelmezőségi és strukturális problémák jellemzik, amelyek gátolják a beruházási aktivitás kibontakozását. Az előző év erőteljes növekedési üteméhez képest szinte egész évben stagnálást mutat a pénzügyi szolgáltatások ágazat is.

Az államháztartás bevételeinek és kiadásainak első negyedévi kedvezőtlen alakulása a beruházások visszafogására kényszerítette a kormányzatot, és várhatóan ez a restrikció lesz jellemző az év további részére is. A beruházások halasztása miatt a közösségi beruházások által dominált ágazatokban összességében a III. negyedévben visszaesés mutatkozott az egy évvel korábbihoz képest, és a szezonálisan kiigazított adatokból képzett rövid bázisú indexek sem mutatnak fellendülést. Az ágazatcsoporton belül a közigazgatásban mérsékelten (1,4%), az oktatásban pedig kissé erőteljesebben (7,2%) nőttek a beruházások, az egészségügy területén és az egyéb közösségi, társadalmi és személyi szolgáltatások ágazatban azonban számottevő (16%-os, illetve 7%-os) volt a visszaesés az egy évvel korábbihoz képest. Lényeges szempont, hogy a költségvetés által (pl. állami garanciával felvett hitelek-ből) finanszírozott beruházások egy része a magánszektor beruházásai között jelennek meg, így az elhalasztott állami beruházások (pl. utépítés) a magánszektor teljesítményét is rontják.

A lakossági beruházások alappilléret adó lakásberuházások a tavalyi rendkívül alacsony szinthez képest növekedést mutat-

² Az építőipari vállalkozások helyzete és rövid távú kilátásai 1999 őszén, Kopint-Datorg negyedéves konjunktúratesztje, 1999. október

nak, az átadott lakások kis számán azonban egyelőre érződik az 1998-as év gyenge teljesítménye. A kiadott lakásépítési engedélyek növekvő számából viszont arra lehet következtetni, hogy a következő évben a lakásépítés terén erőteljesebb dinamika várható. A lakossági beruházásokon belül egyre jelentősebb súlyt kapnak a termelő beruházások, illetve a föld- és ingatlanvásárlás. Feltételezhető, hogy a lakosság korábbi pénzügyi megtakarításainak egy része – a tőke- és pénzpiacok előző évi válságjelenségei, illetve a csökkenő kamatok következtében – jelenleg a felhalmozásokban csapódik le.

A beruházások összetételének változását a harmadik negyedévben is a korábbi tendenciák folytatódása jellemezte, a gépberuházások ebben a negyedévben mintegy 10%-kal bővültek az előző év azonos negyedévéhez képest, miközben az építés jellegű beruházások gyakorlatilag stagnáltak.

2.2 Készletberuházások

A KSH által publikált készletstatistika, illetve termelési és értékesítési adatok segítségével a feldolgozóipari készletek értékesítéshez vett aránya alakulását tudjuk nyomon követni. Eredményeink szerint a feldolgozóipar átlagát tekintve 1999 második–harmadik negyedéve során folytatódott mind a saját termelésű, mind a vásárolt készletek értékesítéshez vett arányának *csökkenése*, ami annak köszönhető, hogy a szektorban az értékesítés dinamikája folyamatosan meghaladja a készletberuházását. Ágazati szinten két fejlemény érdemel figyelmet.

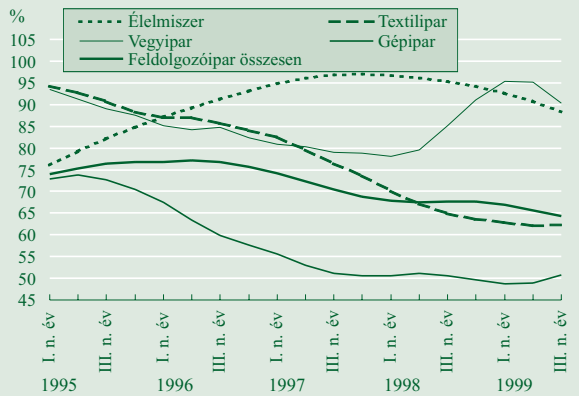
Először is a súlyánál fogva a feldolgozóipari aktivitást domináló *gépipar* esetében megugrott a korábban csökkenő saját termelésű készlet/értékesítés arány. Adataink szerint ez a gépipari konjunktúra folytatódására utal, mivel a készletráta emelkedése gyorsuló értékesítési dinamika mellett következett be. A vásárolt gépipari készletek esetében frissebb adataink revideálják a korábban látott képet: a némileg volatilisabbá vált idősor fényében most úgy tűnik, a vásárolt készletráta 1998 közepi megugrását egy helyreállítási periódus követte, és a készletráta az idei második negyedévre állt vissza a – valószínűleg nem szándékolt – készletnövekedés előtti szintjére. Másodszor, a *vegyipar* kilábalni látszik az év eleji recessziós periódusából: a friss adatok szerint a már erőteljesen gyorsuló értékesítés és a továbbra is egyenletesen alakuló készletberuházás eredményeképpen megfordult, és esésbe ment át a készletráta korábban látott emelkedése.

3. Az államháztartás keresleti hatása

Az államháztartás keresleti hatása az év első háromnegyed évében az egyes negyedévekben tapasztalt ellentétes hatások eredőjeként alakult ki. Az államháztartás az I. negyedévben, átmeneti tényezők³ hatására a GDP 0,2%-ával bővítette az

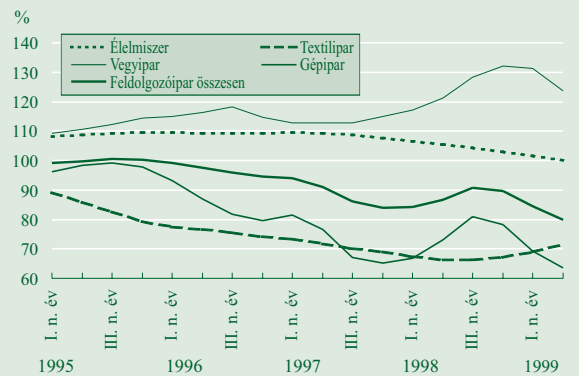
³ Az év első három hónapjában olyan bevételek és kiadások realizálódtak, amelyek az államháztartási egyenleg évközi alakulását jelentősen eltérítették annak előző évi lefutásához képest. Így például, idén az év első negyedévében sor került egy nagy összegű kezességbeváltásra, valamint az előző év első negyedévében több bevételt realizált a költségvetés az állami követelésekből (pl. az orosz államadósság törlesztéséből), mint idén.

Saját termelésű készletek *

* 1999 harmadik negyedévére az 1999. júniusi Jelentésünkben írottaknak megfelelően becsült készletadattal.

Vásárolt készletek aránya az értékesítéshez

	1998		1999	
	I. n. év	II. n. év	I. n. év	II. n. év
1. Közp. költségvetés egyenlege privatizáció nélkül	-8,8	-0,7	-3,2	-3,9
2. Elsődleges egyenleg (MNB nélkül)	1,4	3,8	3,2	2,9
3. Kamat egyenleg	-10,7	-6,1	-6,5	-7,6
4. MNB-befizetés és támogatás egyenlege	0,5	1,6	0,2	0,8
5. Előfinanszírozás egyenlege	0,4	0,4	0,0	0,2
6. Törlesztési alapok egyenlege privatizáció nélkül	-1,2	-1,3	-1,2	-1,2
7. Önkormányzatok egyenlege privatizáció nélkül	2,0	-1,2	0,3	0,3
8. Önkormányzatok elsődleges egyenlege	1,9	-1,6	1,0	0,4
9. Államháztartás egyenlege privatizáció nélkül	-7,6	-2,9	-4,0	-4,6
10. Ebből elsődleges egyenleg	2,5	1,4	3,0	2,3
11. Államháztartás eredményemlékületi hiánya	-5,5	-3,8	-4,3	-4,5
12. Eredményemlékületi elsődleges egyenleg	2,6	1,4	3,1	2,4
13. Hiány korrekciója hitelműveletekkel	-1,4	-0,4	-0,2	-0,6
14. ÁPV Rt. hiánya	-0,8	-1,3	-0,3	-0,8
15. SNA finanszírozási igény 15=11+13+14	-7,7	-5,5	-4,8	-5,9
16. SNA elsődleges egyenleg 16=12+13+14	0,3	-0,2	2,6	1,0
17. Nyugdíjreform hatása	0,1	0,3	0,4	0,3
18. Keresleti hatás (16. és 17. sor változása)			0,6	0,2
			0,5	0,4
			0,6	0,2
			-0,1	-0,1
			0,0	0,0

* Az 1998. év végi számok nem tartalmazzák a Postabanknak átadott 132 milliárd forintot és az ÁPV Rt.-nek átadott 50 milliárd forint hatását. Az 1998. évi számok – az előző jelentésben közölni képtelen – részben megváltoztak, mivel az államháztartás zárszámadása időközben elkészült. Az 1999. évi számok előzetesek.

Az ÁFA reálértékének változása (az előző év azonos időszakához képest)

	I. negyedév	II. negyedév	III. negyedév	I-III. negyedév
Belföldi ÁFA-befizetés	1,1	6,6	8,0	5,2
Import ÁFA-befizetés	3,2	-3,3	-5,9	-2,6
ÁFA-visszatérítés	4,8	3,2	-5,5	0,6
Nettó ÁFA-bevétel	-1,4	0,0	7,2	2,2

* Vámbiztosítékkal korrigált.
** Becsült eredményszemléletű elszámolás alapján.

Az államháztartás egyes kiadásainak* változása reálértékben**

(az előző év azonos időszakához mérten)

	1998			1999		
	I. n. év	I. félév	I-III. n. év	I. n. év	I. félév	I-III. n. év
Bér- és járulékiadás	1,5	-0,5	3,8	-2,4	-0,9	-2,3
Dologi kiadások	-2,2	-8,4	-2,7	0,1	-2,0	-2,4
Fogyasztói árkiegészítés	3,9	1,3	4,0	-6,9	-6,9	-8,7
Közösségi és juttatott fogyasztás						
összesen	0,5	-3,2	1,4	-3,5	-3,5	-4,3
Nyugdíjak (rokkantnyugdíjjal együtt)	4,7	5,4	8,4	6,9	6,9	4,3
Táppénz	-4,9	-4,4	-2,0	1,5	1,7	1,4
Szociális kiadások (központi költségv.)	-2,3	-2,7	-3,0	2,3	4,8	5,4
Szociális kiadások (helyi önkormányzatok)	26,0	28,9	30,2	16,1	-0,8	-2,4
Lakossági transferek összesen	3,9	4,7	6,9	6,4	5,8	3,9
Beruházás (központi költségvetés)	-4,5	12,6	0,7	-10,4	-12,4	-3,8
Beruházás (helyi önkormányzatok)	25,0	27,5	26,8	2,3	-0,2	-18,8
Beruházási bruttó kiadás összesen***	8,6	20,0	14,0	-3,9	-6,0	-12,3

* Forrás: az államháztartási statisztika és ezért eltér a KSH számaitól.
** A közösségi fogyasztásra és a beruházásokra vonatkozó árindexek felhasználásával.
*** Az összehasonlíthatóság érdekében kiszűrve a kiadásként jelentkező orosz törlesztést.

aggregált keresletet. A II. és III. negyedévben a keresleti hatás már restriktív jellegűvé vált, így az év első kilenc hónapjában az államháztartás keresleti hatása semleges volt. A III. negyedévben az elsődleges egyenleg alakulását – az előzetesen feltételezettnek megfelelően – a tartós gazdasági folyamatok továbbra is kedvező irányba befolyásolták.

Az államháztartás adóbevételeinek és kiadásainak reálértékét mérsékelte az előző két negyedévhez képest magasabb harmadik negyedévi árindex.

Az előirányoztnál kisebb adóbevételeken keresztül rontotta az államháztartás egyenlegét a tervezéskor figyelembe vettnél alacsonyabb árszintemelkedés és a tervezettől elmaradó gazdasági növekedés. Az ÁFA-bevételeknél a II. negyedévben megfigyelhető pozitív fordulat hatása a III. negyedévben már számottevő, az év első kilenc hónapjában a nettó ÁFA-bevétel reálértékben több mint 2%-kal bővült. A nettó ÁFA-bevételt meghatározó három komponens reálértékének negyedévenkénti alakulását a táblázat szemlélteti.

Az év első negyedévében még rendkívül magas dinamikájú ÁFA-visszatérítés a harmadik negyedévben jelentősen mérséklődött, a belföldi termékekhez és szolgáltatásokhoz kapcsolódó ÁFA-befizetés trendje ezzel ellentétes pályát ír le. E két tényező pozitív hatását mérsékelte az import ÁFA-bevétel reálértékének második és harmadik negyedévi csökkenése, a harmadik negyedévi erőteljes reálérték-csökkenésből mintegy 3,5%-ot magyaráz az import ÁFA-bevétel elszámolási alapjára ható reálárfolyam felértékelődése⁴ a bázis időszakhoz képest.

A személyi jövedelemadóból és a TB-járulékokból származó bevételek növekedési dinamikája a második negyedévhez képest csökkent – a TB járulékbefizetései nominálisan is csökkentek –, de az év első kilenc hónapjában, a személyi jövedelemadó-bevételek még így is reálértékben 8%-kal bővültek, nagyobb részben a reálbérek alakulása, kisebb részben az adóterhelés növekedése miatt. A nyugdíjreform bevételecsökkentő hatása, a TB járulékkulcs ez évi csökkentése az összes járulékbefizetés reálértékének jelentősebb csökkenését indokolná, azonban a reálbérek növekedési üteme miatt a TB-járulékok reálértéke összességében csak 2,8%-kal mérséklődött, a harmadik negyedévben az előző év azonos negyedévéhez képest 5%-ot meghaladó a reálérték-csökkenés.

A költségvetés elfogadásakor tervezettnél alacsonyabb infláció a kiadások reálértékének a szándékoltnál nagyobb bővülését eredményezte volna, de ezt ellensúlyozta a kiadások széles körét érintő előirányzatok zárolása. A közösségi és juttatott fogyasztás reálértékben jelentősen csökkent, a folyamat a III. negyedév során is fennmaradt. Pozitív változás, hogy nem ismétlődött meg a tavaly tapasztalt tendencia, az első félévi folyamatok tartósságára (pl. foglalkoztatottak számának alakulása) lehet számítani a második félév során is. A lakossági transferek reálértékének bővülése figyelhető meg, azonban a növekedés a harmadik negyedévben erőteljesen lefékeződött, így az év első kilenc hónapjában a növekedés dinamikája az előző év azonos időszakának növekedési ütemétől már elmaradt. Mivel tavaly augusztusban sor került a nyugdíjak utólagos korrekciójára, idén viszont nincs ilyen korrekció, ezért a nyugdíjak negyedévi reálérték-inde-

⁴ Az oroszországi válság hatása, a tavalyi év III. negyedévében.

xének csökkenése várható. Ez is alátámasztja azt, hogy a lakossági transferek első félévi magas kiadásnövekedése egyszeri okokra vezethető vissza, ezeket a harmadik negyedév kedvezőbb folyamatai már képesek voltak ellensúlyozni. A bérekkel kapcsolatos TB járulékteher csökkenése szintén megtakarítást eredményez a közkiadásoknál a korábbi évekhez képest.

Az állami foglalkoztatottak létszáma a harmadik negyedév végén 2,1%-kal volt alacsonyabb az egy évvel korábbi szintnél, ami azt jelenti, hogy az első félévben szezonálisan csökkenő foglalkoztatás a harmadik negyedévben is fennmaradt, sőt még valamelyest tovább csökkent a foglalkoztatottak száma, ezáltal a tervezett éves létszámleépítés megvalósítása elérhetővé válhat, ami önmagában tartós kiadásmegtakarítást eredményezhet.

Az államháztartás beruházási kiadásai jelentősen visszaestek, ez a folyamat mindhárom negyedévre jellemző volt. A harmadik negyedévben különösen az önkormányzati szektor beruházási kiadásai csökkentek, nominálisan a bázis év harmadik negyedévi kiadási szintjének kétharmadára esett vissza a beruházási kiadás.

Az látható, hogy az önkormányzatoknál a privatizációs és vagyoneértékesítési bevételek visszaesését a folyó bevételek csak részben képesek ellensúlyozni, így a tavalyi év első háromnegyedévében tapasztalt rendkívül dinamikus beruházásnövekedés nem bizonyult megismételhetőnek, azt csak az első félév során sikerült szinten tartani.

A központi költségvetés intézményei az előző évi beruházási teljesítményüket túlteljesítették, reálértékben mintegy 10%-kal növekedtek beruházási kiadásai, amely csak részben kompenzálta a kiemelt beruházásokra fordított erőteljes kiadáscsökkenést.

4. Külső kereslet

1999 harmadik negyedévében a korábbi Jelentésünkben jelzett kedvező konjunkturális folyamatok tovább javultak. A számunkra legfontosabb exportpiacot jelentő euróregió növekedési üteme negyedéves összehasonlításban gyorsult. A CEFTA-térség országaiban erősödnek a recesszió végét mutató jelek. A FÁK-országokban, elsősorban a kedvező nyersanyagáraknak köszönhetően, a termelés és a kereslet újból növekedésnek indult.

A külső kereslet élénkülése megmutatkozott a hazai exportdinamika gyorsulásában is. Az értékadatok szerint a hazai import is jelentősen emelkedett, dinamikája azonban valamelyest alulmaradt a kivitel növekedési üteménél. Ennek következtében az év elején stabilnak mutatózó külkereskedelmi egyenleg trendje lényegében nem változott.⁵ Mindez úgy következett be, hogy az export volumene gyorsabban nőtt az importénál, és mindkettő határozottan gyorsult az előző negyedévhez képest. Az export, ill. importdinamika közötti különbség eltérése az érték- és volumenadatok alapján alapvetően a nyomott gépipari árak és az energiaárak növekedésének kezdete miatt bekövetkező cserearányromlással magyarázható.

⁵ A harmadik negyedéves adatok még előzetesek, a végleges adatok alapján a kép még módosulhat.

Az euróregió főbb makrogazdasági mutatói I. (változás az előző év azonos időszakához képest, szezonálisan igazított adatok)

	1998		1999		
	III. n. év	IV. n. év	I. n. év	II. n. év	III. n. év
Reál GDP	2,6	1,9	1,6	1,6	
Belföldi felhasználás	3,5	3,0	2,6	2,5	
Magánfogyasztás	3,4	3,1	2,7	2,2	
Közösségi fogyasztás	1,1	1,0	1,0	1,2	
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	4,7	3,5	3,9	5,4	
Készletfelhalmozás*	0,3	0,3	0,0	-0,1	
Export	4,7	1,6	0,3	0,6	
Import	7,7	5,0	3,2	3,4	
Nettó export*	-0,8	-1,0	-0,9	-0,8	
Új autór regisztrációk**	6,7	6,1	7,1	8,3	6,3
Kiskereskedelmi forgalom**	3,5	2,8	2,4	2,1	

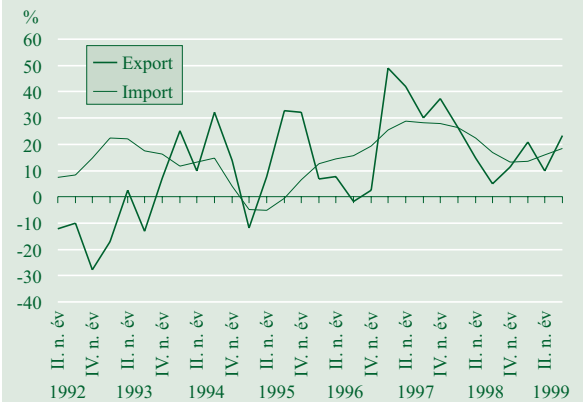
Forrás: ECB Monthly Bulletin, 1999. Nov.
 * A reál GDP-hez való hozzájárulás mértéke százalékpontban.
 ** Szezonálisan nem igazított adatok.

Az euróregió főbb makrogazdasági mutatói II. (változás az előző negyedévhez képest, szezonálisan igazított adatok évesítve)

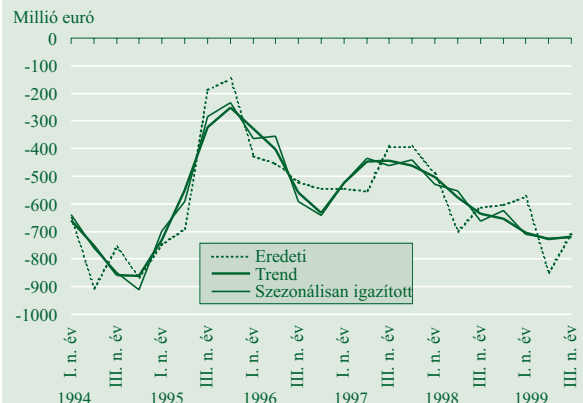
	1998			1999	
	II. n. év	III. n. év	IV. n. év	I. n. év	II. n. év
Reál GDP	2,0	2,0	0,4	1,6	2,0
Belföldi felhasználás	2,0	3,2	2,8	2,4	1,6
Magánfogyasztás	3,2	3,2	2,4	2,0	0,8
Közösségi fogyasztás	0,0	0,0	-0,8	4,9	0,8
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	-2,8	10,0	0,4	9,1	2,4
Készletfelhalmozás*	0,8	-0,8	1,6	-1,6	0,4
Export	4,9	1,2	-5,5	0,8	6,1
Import	4,5	4,1	1,2	3,2	5,3
Nettó export*	0,4	-0,8	-2,4	-0,8	0,4

Forrás: ECB Monthly Bulletin, 1999. Nov.
 * A reál GDP-hez való hozzájárulás mértéke százalékpontban.

Az export- és importvolumen, évesített negyedéves növekedési ütemei

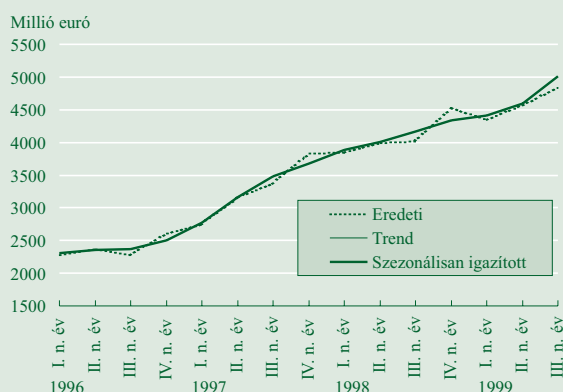
A vámstatisztika szerinti külkereskedelmi egyenleg alakulása euróban

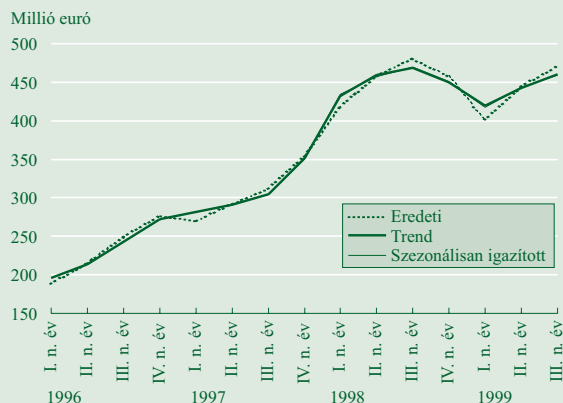
A vámstatisztika szerinti export- és importtrend alakulása

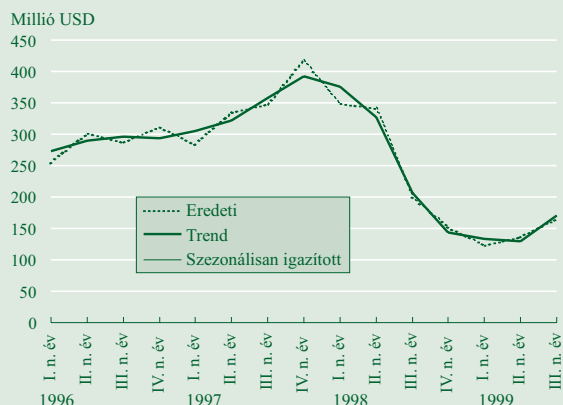
A fejlett országokba irányuló export alakulása

A CEFTA-térségbe irányuló export alakulása

A FÁK-országokba irányuló export alakulása

Az értékadatok rövid bázisú negyedéves növekedési ütemei mind az export-, mind az importdinamika jelentős felgyorsulását mutatják a második negyedévben. Lényeges különbség nem mutatható ki a két változó növekedési ütemét összevetve.

1999 harmadik negyedévében a kivitel 5790 millió eurót (6072 millió dollárt) a behozatal pedig 6502 millió eurót (6819 millió dollárt) tett ki. Ennek következtében a vámstatisztika szerinti külkereskedelmi egyenleg 712 millió euró (747 millió dollár) hiánnyal zárt, amely 99 millió euróval (68 millió dollárral) volt magasabb, mint az előző év azonos időszakában.

Az export különböző országcsoportok szerinti alakulása jól tükrözte a külső konjunktúra változását. A fejlett országokba irányuló kivitel növekedési üteme az előző negyedévhez képest jelentősen felgyorsult.

A CEFTA-országokba irányuló export az első negyedévi mélyponttól kezdve folyamatosan a kereslet bővülésére utal.

A FÁK-országok esetében, ahogy a korábbi Jelentésünkben is kifejtettük, ez év első félévére a stabilizálódás volt jellemző, a harmadik negyedévben azonban már a javulás jelei mutatkoztak.

Az export termékszerkezetének felhasználási célú csoportosítása azt mutatja, hogy továbbra is a tartós fogyasztási cikkek dinamikája a legmagasabb, és jelentősen gyorsult a növekedési üteme az előző negyedévhez képest. Mivel az eurózónában a becsléseink szerint a tartós fogyasztási cikkek iránti kereslet lassult, ezért feltehetőleg a magyar kivitel jelentős részben továbbexportálásra kerül ebben a termékcsoportban.

A beruházási termékek esetében a második és harmadik negyedév közé tehető a fordulópont, hiszen az odáig folyamatosan lassuló beruházási termékexport növekedési üteme újra növekedni kezdett. Ez egybevág azzal, hogy az eurórégióban a második negyedévben a beruházások lelassultak. A harmadik negyedévben azonban feltehetően ezen termékcsoport iránti kereslet is élénkült.

Az intermedier termékek kivitelének növekedési üteme szintén némileg emelkedett az előző negyedévhez képest. A nem tartós fogyasztási cikkek dinamikája viszont némileg visszaesett.

A kiugróan magas tartós fogyasztásicikk-export 20% körüli részaránya ellenére az export növekedésének legnagyobb részét magyarázta. A bővülés második legfontosabb tényezőjét az intermedier termékek adták.

Az export SITC-bontású termékcsoportokjainak vizsgálata alapján is a fentebb írtaknak megfelelő következtetések vonhatók le. A gépek, gépi berendezések (amelyek egyszerre tartalmaznak tartós fogyasztási cikkeket és a beruházási termékeket, illetve az intermedier termékek egy részét) csoportjában kiugróan magas növekedésiütem-változás történt az előző negyedévhez képest. Az élelmiszer-, ital-, dohánytermékcsoport, bár csökkenő ütemben, de továbbra is visszaesést mutat.

A visszaesés annak ellenére következett be, hogy mind a CEFTA, mind a FÁK-térségben konszolidálódott a helyzet, ami a védővám-intézkedések számunkra hátrányos következményeit mutathatja. A feldolgozott termékek növekedési üteme némileg visszaesett.

Az import felhasználási célú termékcsoportos bontása szerint a beruházási javak behozatalának növekedési üteme az előző negyedévhez képest valamelyest visszaesett. Ez az elkövetkező

időszak beruházásainak lassulását jelezheti előre. A tartós fogyasztási cikk importjának lassulása összefüggésbe hozható a kiskereskedelmi statisztikában megfigyelt jelenségekkel. Ugyanakkor a nem tartós fogyasztási cikkek és az intermedier termékek behozatala határozott gyorsulást mutatott.

A különböző termékcsoportoknak az import növekedéséhez való hozzájárulását vizsgálva egyértelművé válik az intermedier termékek növekvő szerepe.

A harmadik negyedévben jelentősen felgyorsult importdinamikát elsősorban ezen termékcsoport magyarázta, amely figyelembe véve az ipari termelés kiugróan magas dinamikáját, és azon belül is az exportértékesítés egyre nagyobb szerepét, feltételezhetően a jövőbeli exportnövekedéshez járul hozzá. Ezt támasztja alá az is, hogy – korábbi megfigyeléseink szerint – amikor az intermedier termékcsoport összes import növekedéséhez való hozzájárulása megemelkedett, akkor ezt némi késleltetéssel az export gyorsulása is követte.

A szolgáltatás-külkereskedelemben a harmadik negyedévben mind az idegenforgalom, mind az idegenforgalmon kívüli szolgáltatások tekintetében javuló trend mutatkozik (ez egyébként elsődlegesen a kiadások csökkenésének, nem pedig a bevételek növekedésének az eredménye). Különösen az idegenforgalmon kívüli szolgáltatások esetében mondható ez a fejlemény jelentősnek, hiszen egyetlen negyedév (1997 IV. negyedéve) kivételével ez a trend 1996 első negyedévével kezdve folyamatosan és erőteljesen romló volt. Ugyanakkor az idegenforgalom trendje is viszonylag hosszú időszakon keresztül (1997 és 1998 csaknem egészében) stagnált, és a trend enyhe növekedése ez év elejétől figyelhető meg.

A trend utolsó időszaki javulása természetesen nem jelenti azt, hogy tartós fordulat kezdetéről lehetne beszélni. Meg kell ugyanakkor említeni, hogy a jugoszláviai események szolgáltatás-külkereskedelmi egyenlegrontó hatásától (főként az idegenforgalmat, valamint a fuvarozási-szállítmányozási szolgáltatásokat illetően) eltekintve tulajdonképpen már az első két negyedévben is javuló, de legalábbis nem romló trendről lehetne számot adni.

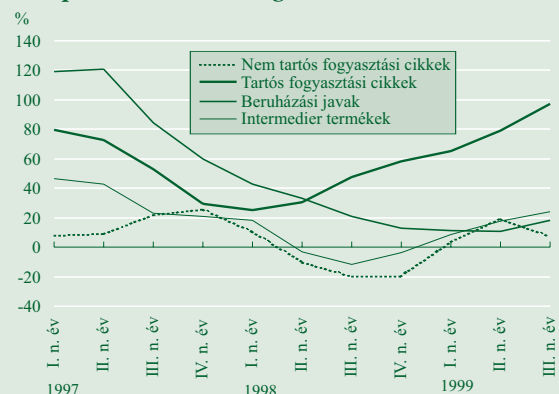
Az idegenforgalomban szezonálisan a harmadik negyedév eredményezi a legmagasabb többletet, s ez most sem volt más-ként. Igaz viszont, hogy az időszak folyamán jelentős beutazóforgalommal járó események (teljes napfogyatkozás és a Forma-1-es futam) ellenére ez esetben is a kiadások csökkenése, s csak kisebb mértékben a bevételek növekedése áll a javuló egyenleg háttérében.

Az egyéb szolgáltatások egy részénél az első félév tendenciái folytatódtak: az építési-szerelési szolgáltatások és a technikai és kulturális szolgáltatások esetében a harmadik negyedév hasonló volt az év első két negyedévéhez mind a bevételi mind a kiadási oldal tekintetében.

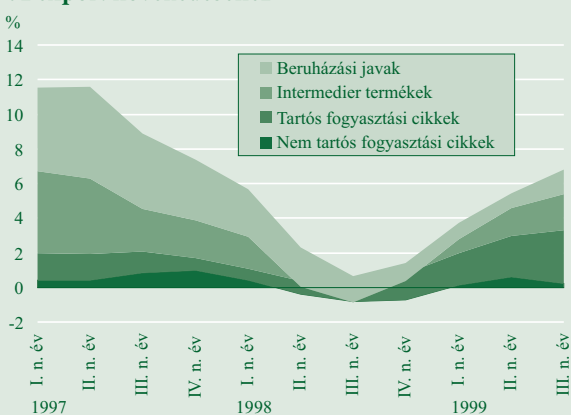
A többi szolgáltatás egyenlege azonban határozottan kedvezőbb alakult: a kiadások csökkenése volt az egyenleg javulásának fő oka a kereskedelmi, valamint az üzleti szolgáltatások esetében, míg a bevételek növekedése eredményezte a fuvarozás és szállítmányozás, továbbá a kormányzati szolgáltatások egyenlegének javulását.

Előzővel kapcsolatban – amint ezt már említettük – egyértelműen a jugoszláv konfliktus okolható az első két negyedév

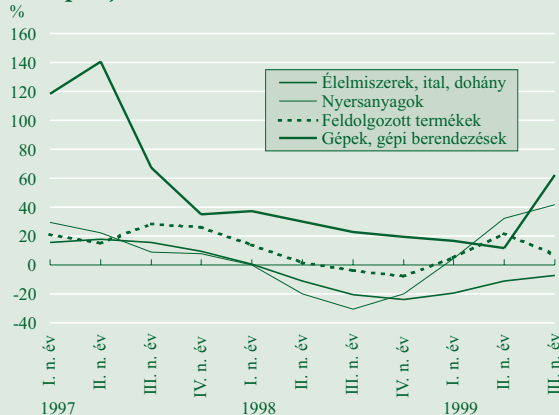
Évesített trendnövekedési ütemek az export különböző kategóriáiban

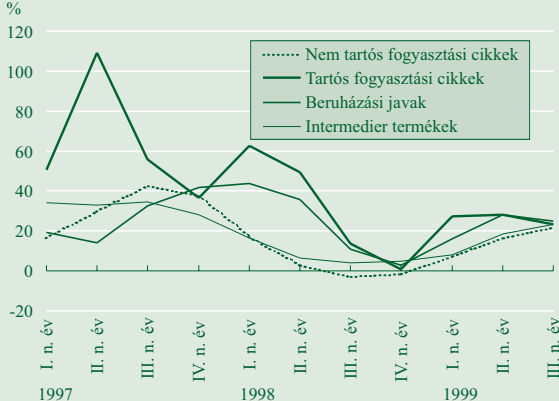
A különböző termékcsoportok hozzájárulása az export növekedéséhez

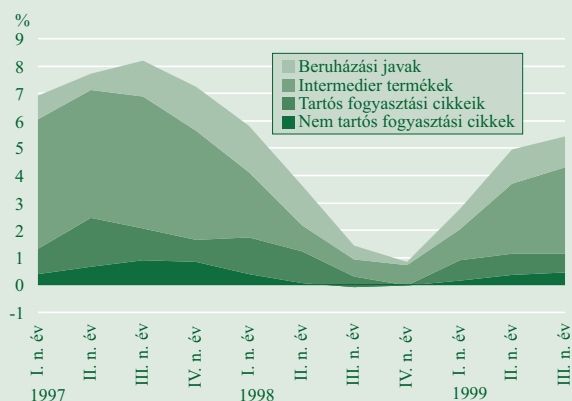
Évesített trendnövekedési ütemek az export SITC-5 főcsoportjában

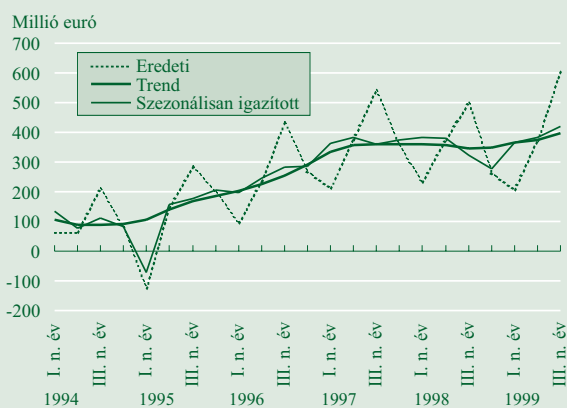
Évesített trend növekedési ütemek az import különböző kategóriáiban

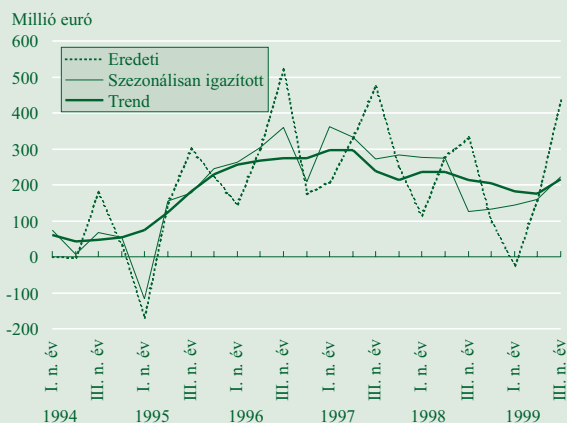
A különböző termékcsoportok hozzájárulása az import növekedéséhez

Az idegenforgalmi egyenleg alakulása

A szolgáltatás-külkereskedelmi egyenleg alakulása, 1994-99

alacsony bevételeiért (a legnagyobb mértékben ugyanis a tranzitszállítás, azon belül is elsősorban a vízi és a vasúti esett vissza).

A harmadik negyedévi kedvezőbbnek tűnő szolgáltatás-külkereskedelmi trend mellett is mintegy 160 millió euró a romlás a szolgáltatások kumulált egyenlegében 1998 első három negyed-évéhez képest.